

Cu ocazia celebrării la 1 decembrie 2018 a 100 de ani de istorie modernă a României, Institutul Național de Statistică și-a propus ca până la ziua centenară a Marii Uniri să realizeze periodic un newsletter special dedicat câte unui mare economist/statistician român, care, prin aportul său la teoria și practica statistică, a avut o contribuție importantă la dezvoltarea statisticii românești.

Aparițiile vor fi anunțate din timp pe pagina de facebook și vor putea fi consultate pe site-ul Institutului Național de Statistică (www.insse.ro) și al Suplimentului Revistei Române de Statistică (www.revistadestatistica.ro/supliment).

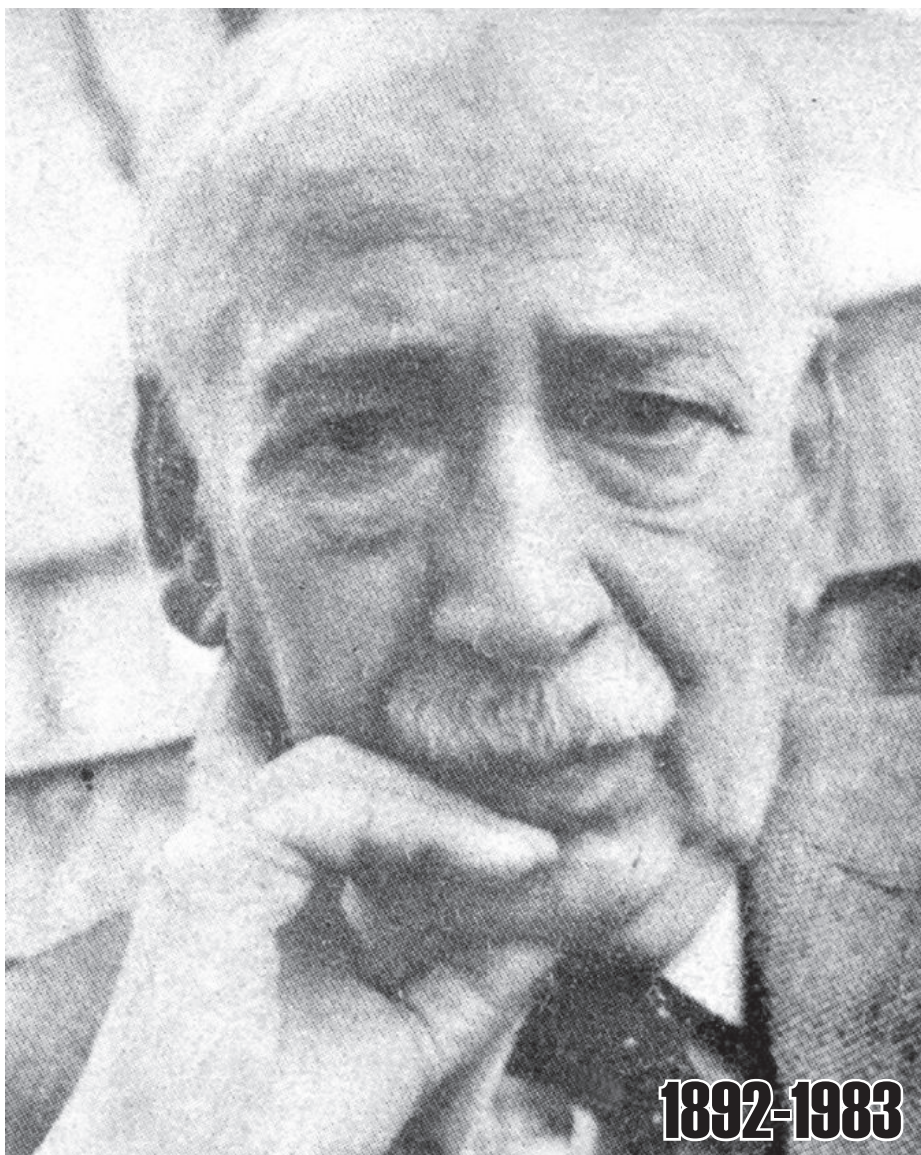

martie 2018
Colectiv redacțional:

Andreea IORDAN
Cătălin MÎRLOGEANU
Bogdan PĂTĂRLĂGEANU
Bogdan DRĂGHIA
comunicare@insse.ro

ISSN: 2537 - 3129

Octav Onicescu

Octav Onicescu a fost unul dintre cei mai străluciți matematicieni români, având o contribuție importantă în multe dintre ramurile matematicii teoretice și aplicate. A reprezentat pentru școala românească de matematică un deschizător de drumuri, fiind în aceeași timp o personalitate apreciată pe plan

mondial pentru însemnatele sale contribuții și un inițiator de noi direcții de cercetare în știință. S-a remarcat prin contribuții însemnate în teoria probabilităților, în statistică, analiză matematică, mecanică, geometrie diferențială și algebră.

continuare în pagina 2

Octav Onicescu - viața și activitatea științifică

urmare din pagina 1

Născut la 20 august 1892 în Botoșani, unde a urmat studiile primare și liceale, a manifestat interes deosebit pentru matematică, devenind student în 1911 la Facultatea de Științe în cadrul Universității din București, secția Matematică. Paralel, devine student și la Facultatea de Litere-Filosofie, încă din liceu fiind pasionat de domeniul filosofiei.

A obținut licențele în matematică și filosofie în 1913, cu un an mai devreme decât colegii săi iar din 1914 până în 1916 și-a desfășurat cariera didactică la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu. Odată cu începerea primului război mondial, Octav Onicescu, la cererea sa, a devenit combatant activ pe front.

După încheierea războiului în 1919 a plecat la Roma pentru studii doctorale și s-a axat pe o problemă de mare actualitate la acea vreme: aplicații ale geometriei diferențiale în teoria relativității generalizate - recent elaborată de Albert Einstein. A avut ca îndrumători la studiile din Italia pe Tullio Levi-Civita, Vito Volterra și Guido Castelnuovo. Titlul de doctor l-a obținut în iunie 1920 în urma susținerii tezei "Asupra aplicațiilor einsteiniene cu grupuri continue de transformare", teză care a avut ca punct de plecare două memorii

ale unor mari matematicieni ai vremurilor respective, Bianchi și Ricci. Octav Onicescu a introdus o nouă dimensiune în calcul (a patra), în conformitate cu teoria relativității lui Einstein: trei pentru spațiu și una temporală. Pe lângă teza de doctorat, care a fost susținută în fața unei comisii de unsprezece matematicieni renumiți, a mai prezentat și alte trei lucrări suplimentare ("tezine"). Pentru contribuția sa a fost recompensat cu titlul "magna cum laude".

La scurtă vreme după susținerea tezei de doctorat, Octav Onicescu a plecat la Paris și a devenit membru al seminarului Jacques Hadamard din cadrul College de la France în perioada 1920-1921, unde a susținut câteva comunicări.

A revenit în România tot în 1921 și și-a continuat pentru o scurtă perioadă activitatea didactică la liceul de la Mănăstirea Dealu, apoi în toamna aceluiași an a devenit profesor al Liceului Francez.

ASOCIAȚII ȘTIINȚIFICE

Octav Onicescu a fost membru al Academiei Române (membru corespondent din 1937), membru al Uniunii interbalcanice a matematicienilor, membru al Academiei Lagrange (Italia) și al altor academii

din străinătate. A fost secretar general și ulterior președinte al Societății Române de Științe, fondator și rector al institutului Center of Mechanical Sciences (C.I.S.M.), Udine, Italia, înființat în 1967.

Activitatea universitară

Începând cu anul 1922 a desfășurat o bogată și îndelungată activitate universitară la Facultatea de Științe a Universității din București. Octav Onicescu s-a remarcat ca un desăvârșit pedagog și om de știință, având calități de excelent organizator. Susținea cursuri extrem de interesante, în permanență actualizate cu informații la zi, în pas cu cele mai recente descoperiri din diverse domenii. Susținea prelegeri pe teme științifice deosebit de instructive și era admirat pentru desăvârșirea cu care expunea subtilitățile științifice.

A devenit doctor docent în anul 1922, apoi conferențiar și în anul 1928 profesor la Facultatea de Științe din București (din 1962 – profesor consultant). A predat mecanica, grupuri continue de transformări, calcul diferențial absolut, aducându-și ulterior importante contribuții la modernizarea învățământului de algebră.

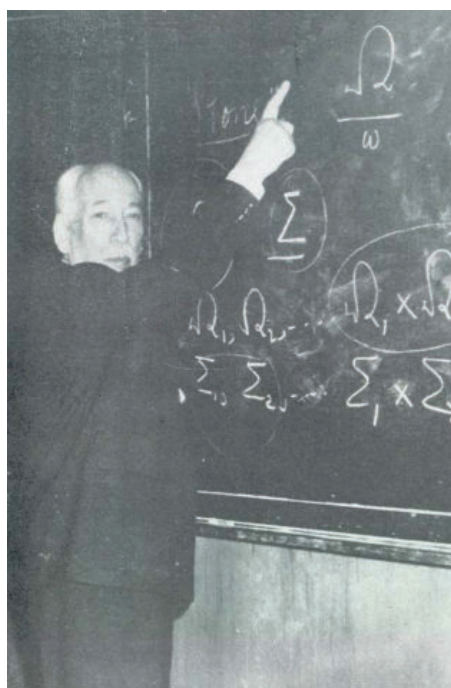
Pe lângă preocupările în domeniul științelor exacte, a publicat atât în țară cât și în străinătate lucrări de filosofie și logică, cuprinzând cărți, articole, lucrări didactice, monografii, lucrări de sinteză, articole

de popularizare a științei, articole de cultură generală, memorii.

Ca matematician, este considerat întemeietorul școlii românești de teoria probabilităților, dându-i acesteia o nouă axiomatizare, cu ajutorul noțiunii de "funcție eveniment" sau "funcție sumă". Primul curs de teoria probabilităților din România a fost susținut de acesta începând cu anul 1924. A introdus conceptul de "lanț probabilistic cu legături complete", cea mai importantă contribuție românească în teoria probabilităților. Ca specialist în matematică, a dezvoltat o nouă mecanică a sistemelor materiale și a fost autorul unor varietăți noi de mecanică (mecanica invariantivă Onicescu).

Preocupat de mecanică

În vasta operă științifică a profesorului Octav Onicescu un loc însemnat l-au ocupat preocupările sale de mecanică. A predat cursurile de mecanică la Universitatea din București, în perioada dintre cele două războaie mondiale, în cadrul secției de Fizică, la Facultatea de Științe. În acea perioadă, în care noțiunea de mecanician nu era complet conturată în România, direcția principală a cercetărilor sale științifice părea orientată în special spre alte domenii ale științelor matematice, cum ar fi teoria probabilităților, algebra, analiza funcțională, tipologia și teoria funcțiilor de variabilă complexă. Interesul pe care l-a manifestat Octav Onicescu pentru mecanică, încă de la debutul său științific la Roma, când și-a susținut teza de doctorat, ca și prin publicații privind în special aplicațiile analizei funcționale în mecanică, s-a menținut constant și s-a concretizat în cercetări privind principiile și metodele mecanicii, ce au avut ca rezultat o serie de memorii științifice publicate începând din anul 1950 și care aveau ca obiect fondarea unei noi mecanici.

PRINCIPALELE LUCRĂRI PUBLICATE

„Principiile teoriei probabilității”, „Calculul probabilităților”, „Mecanica invariantivă și cosmologia” sunt doar câteva dintre lucrările științifice publicate. Din punct de vedere al conceptualității economice, cea mai adecvată și importantă lucrare a lui Octav Onicescu pentru interesul științei românești este **„Incertitudine și modelare economică”**, scrisă în colaborare cu M.C. Botez (care s-a străduit să urmeze și să redea cât mai fidel coordonatele gândirii maestrului său, pe care l-a venerat) apărută în 1985.

Însă numeroase și importante idei economice transfer și din alte lucrări, matematice sau socio-publicistice (în principal din perioada când colabora cu Institutul Național de Statistică, pe probleme precum administrarea fondurilor de pensii și în alte fapte și evenimente ale vremii), îndeosebi din culegerile de reflecții și amintiri („Memorii”) publicate în anii 80-90.

Institutul Central de Statistică

Pentru statistica românească interacțiunea profesorului Octav Onicescu cu Institutul Central de Statistică și implicarea în desfășurarea recensământului din anul 1930 este esențială. În anul 1930 a primit din partea Comisiei de Recensământ și a Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale sarcina de a organiza o Școală de Statistică, în scopul pregătirii personalului necesar Recensământului populației, precum și a pregătirii unor statisticieni pentru diverse instituții ale statului. Pentru rezolvarea acestei probleme, Onicescu a luat inițiativa înființării în anul 1931 a Școlii de Statistică, prima instituție de învățământ superior de statistică din țara noastră. Cursurile acestei școli, având durata de doi ani, se desfășurau în cadrul Universității din București. După câțiva ani de funcționare, Școala de Statistică și-a schimbat numele, devenind Institutul de Statistică, Actuarial și Calcul al Universității din București. Profesorul Onicescu acorda o mare importanță științei calculului. Absolvenții In-

Octan Onicescu (stânga), alături de un oaspete străin și Gheorghe Mihoc (dreapta)

stitutului de Statistică, Actuarial și Calcul, repartizați în întreaga țară, au contribuit în mare măsură la ridicarea nivelului teoretic al statisticii folosite în instituțiile statului, aducând astfel un aport covârșitor la problematica recensământului.

Academicianul Octav Onicescu a creat și a condus, la nivelul in-

stituției centrale de statistică, un seminar științific național, care în prezent îi poartă numele. Organizarea acestui seminar este asigurată de Societatea Română de Statistică și Institutul Național de Statistică, evenimentul având periodicitate lunară. Seminarul Științific „Octav Onicescu” își propune promovarea teoriei și practicii statistice.

ÎN LOC DE CONCLUZIE

Prin muncă neîntreruptă timp de peste o jumătate de secol în slujba științei și culturii românești, Octav Onicescu ocupă un loc de seamă între marile personalități culturale ale României, fiind o emblemă a secolului XX. Octav Onicescu a trecut în eternitate în data de 19 august 1983, la București.

Drept recunoaștere a contribuției sale valoroase pentru știință, în 1992 a apărut o marcă de timbru poștal având chipul marelui savant Onicescu, fiind unul dintre puținii matematicieni români care au avut această onoare

În acest buletin informativ au fost utilizate fotografiile din lucrarea „Octav Onicescu - Memorii”, apărută la București, în anul 1984, sub egida Editurii Științifice și Enciclopedice